

İSLAM İKTİSADI PERSPEKTİFİNDEN FAİZ

Editörler

Taha Eğri

Zeyneb Hafsa Orhan

İktisat Yayınları – 15
İslam İktisadı Atölyeleri – 5

İslam İktisadı Perspektifinden Faiz

Editörler: Taha Eğri, Zeyneb Hafsa Orhan
Yayına Hazırlayan: Merve Akkuş Güvendi
Musahhih: Muhammed Aydın
Tasarım: Seyfullah Bayram

Baskı: Limit Ofset - Sertifika No: 28397

Litros Yolu 2. Matbacılar Sit. ZA13 Topkapı - Zeytinburnu / İstanbul
Tel: +90 216 212 567 45 35
1. Baskı: İstanbul, 2018
ISBN: 978-605-67900-5-8

© İktisat Yayınları, 2018

Bütün yayın hakları saklıdır. Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İktisat Yayınları

Rasimpaşa Mah. Rıhtım Cad. Nemlizade Sok.
Gülyüz Apt. No:9 Daire:3 Kadıköy / İstanbul
Tel / Faks: +90 (216) 418 20 10
www.iktisat yayinlari.com

İktisat Yayınları Nobel Akademik Yayıncılık ve
İslam İktisadı Araştırma Merkezi'nin ortak markasıdır.

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Eğri, Taha; Orhan, Zeyneb Hafsa
İslam İktisadında Faiz
Baskı, xiv + 353 s., 13.5 x 21 cm
Kaynakça ve dizin var.
ISBN- 978-605-67900-5-8
1. İslam İktisadı 2. Faiz 3. Ribâ

İSLAM İKTİSADI PERSPEKTİFİNDEN FAİZ

Editörler

Taha Eğri
Zeyneb Hafsa Orhan

Yazarlar

Mabid Ali Al-Jarhi, Osamah Al Rawashdeh, Muhammed Iqbal Anjum,
Toseef Azid, Servet Bayındır, Muhammet Fatih Canbaz, M. Kemalettin Çonkar,
Abdullah Durmuş, Ekrem Erdem, H. Mehmet Günay, Hichem Hamza,
Khoutem Ben Jedidia, M. Fahim Khan, Kadir Kızıltepe,
Muhammad Azeem Qureshi, Fatih Yardımcıoğlu

Çeviren

Gülnihal Kafa

İslam İktisadı Atölye Dizisi

Bu dizi, İslam iktisadı alanında Türkiye'deki temel kaynak ihtiyacını karşılayarak alana dair yapılan çalışmaları bir araya getirmektedir. Dizide İslam İktisadı Atölyelerinde sunulan tebliğler derlenerek ilgililerinin istifadesine sunulmaktadır.

Dizide Yayınlanan Diğer Kitaplar

Taha Eğri, Necmettin Kızılkaya, Oğuz Karasu (Ed.), *İslam İktisadını Yeniden Düşünmek*

Yusuf Enes Sezgin, Firdevs Bulut (Yayına Haz.), *İslam İktisadı ve Piyasa*

Yusuf Enes Sezgin (Yayına Haz.), *İslam İktisadı ve Emek*

Lütfi Sunar (Ed.), *İslam İktisadında Sosyal Adalet*

Taha Eğri

Lisans eğitimini Boğaziçi Üniversitesi İktisat Bölümü'nde bitirdi. Yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi'nde İktisat Politikası alanında "2000 Sonrası Türk Tarım Politikalarının Değişimi ve Bir Alan Çalışması: Kırklareli Örneği" başlıklı tezi ile bitirdi. 2014-2016 tarihleri arasında George Mason Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak bulunan Eğri, İstanbul Üniversitesi İktisat Ana Bilim Dalı'nda hazırladığı "Arap Ayaklanmalarının Ekonomi Politikası ve Bir Demokrasiye Geçiş Denemesi: Mısır Örneği" başlıklı tezi ile doktorasını tamamladı. Temel çalışma alanları kurumsal iktisat, Orta Doğu ekonomileri, asker-ekonomi ilişkisi ve İslam iktisadı olan Eğri hâlen Kırklareli Üniversitesi'nde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

Zeyneb Hafsa Orhan

Lisans eğitimini Bahçeşehir Üniversitesi Ekonomi bölümünde tamamlamıştır. İsveç'te Uluslararası İlişkiler ve Avrupa Birliği İlişkileri yüksek lisansını tamamlayan Orhan, 2008'de Uluslararası Saraybosna Üniversitesi'nde başladığı ekonomi doktorasını 'İslami Bankacılıkta Kâr-Zarar Ortaklığı Enstrümanlarının Risk Analizi' başlığı adı altında tamamlamıştır. Hâlihazırda İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi'nde çalışmalarına devam etmektedir. Temel çalışma alanları; İslam iktisadı ve finansı, karşılaştırmalı konvansiyonel finans ve bankacılıktır.

Mabid Ali Al-Jarhi

Mısırlı akademisyen Al-Jarhi, İslam Ekonomisi, Para ve Ekonomi, Kamu Finansmanı ve Uluslararası Ticaret ve Finans konularında uzmanlaşmıştır. Son çalışmaları şunlardır; 'İslam Ekonomisinde Teori ve Uygulamadaki Boşluklar', 'İslami Bankacılığın Bileşeni Olarak Evrensel Bankacılık Örneği', 'İslam İktisadı Araştırmaları', 'İslami Finans ve Kalkınma ve İslami Bankacılık: Sıkça Sorulan Sorulara Yanıtlar' (Munawar Iqbal ile birlikte).

Osamah Al Rawashdeh

Al-Rawashdeh, Qassim Üniversitesi'nde öğretim görevlisidir. Lisansını Poona Üniversitesi'nde (1994, Hindistan), yüksek lisansını Baroda Üniversitesi'nde (1996 Hindistan) ve Rajasthan Üniversitesi'nde (2001 Hindistan) doktorasını tamamladı. Kurumsal finans, kredi yönetimi ve bankacılık ve bankacılık dışı sistemler üzerine çalışmalarını sürdüren Al-Rawashdeh, alanda yayınlanmış makaleleri bulunmaktadır. Ulusal ve uluslararası pek çok hakemli dergide danışman olarak yer almıştır.

Muhammed Iqbal Anjum

Yüksek lisansını ABD Kansas State Üniversitesi'nde "İslami Çerçeve de Gelir ve Zenginliğin Eşit Dağıtımı" başlıklı teziyle tamamlamıştır. Doktorasını ise "Pakistan'ın Dış Borç Krizinin Ekonomik Etkileri" başlıklı tezi ile Avusturalya Deakin Üniversitesi'nden almıştır. 1987'den 2000'e kadar Uluslararası İslamabad İslam Üniversitesi İslam İktisadı Enstitüsü'nde araştırmacı ve öğretim görevlisi olarak çalışmıştır. 2000 yılından bu yana Uluslararası İslamabad İslam Üniversitesi İslam İktisadı Enstitüsü'nde öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır.

Toseef Azid

Profesyonel kariyerine Pakistan Gallup Pole'da araştırma asistanı olarak başlamıştır. Daha sonra Pakistan'ın Baluchistan Üniversitesi, Uluslararası İslam Üniversitesi, BZ Üniversitesi, El Camino Community College gibi farklı üniversitelerinde okutman, öğretim üyesi ve öğretim görevlisi olarak farklı pozisyonlarda çalışmıştır. Hâlen Suudi Arabistan'daki Medine Taibah Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak ders vermektedir. ABD, İngiltere, Brunei, Pakistan ve Suudi Arabistan gibi dünyanın farklı bölgelerindeki üniversitelerde iş istatistiği, matematik, nicel finans metotları, ekonometri, risk yönetimi, iktisat teorisi, uluslararası finans ve gelişim, bankacılık, uluslararası yönetim,

globalleşme ve çoğulculuk, İslam iktisadı ve finans, İslamî market ve yatırım alanlarında lisans ve yüksek lisans düzeylerinde birçok ders vermiştir.

Servet Bayındır

1993'te Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ni, 2005 yılında Ankara Üniversitesi İktisat Fakültesi'ni bitirdi. Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde "Özel Finans Kurumlarının İslâm hukuku Yönünden Değerlendirilmesi" adlı teziyle yüksek lisansını (1995), "Faizsiz Bankacılık İşlemlerinin İslâm Fıkhı'ndaki Yeri" adlı teziyle doktorasını tamamladı (2004). Malezya'da, INCEIF adlı enstitüde Certificate of Islamic Finance (CIFP) programını tamamladı (2008-2010). 'İslam Hukuku Açısından Para ve Sermaye Piyasası İşlemleri' adlı teziyle profesör unvanını alan Bayındır, Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin düzenlediği "Katılım Bankacılığının Finans Sektörüne Getirdiği Yenilik ve Açılımlar" konulu Proje Yarışması'nda Birinci Derecede Mansiyon Ödülü ile ödüllendirildi. Hâlen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde İslam İktisadı ve Finansı Ana Bilim Dalı başkanı olarak görev yapmaktadır.

Muhammet Fatih Canbaz

2007 yılında Dumlupınar Üniversitesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu. 2013 yılında Marmara Üniversitesi ve Kırklareli Üniversitesi ortak yüksek lisans programını "Katılım Bankacılığının Türk Bankacılık Sistemindeki Yeri, Çalışma Şekli, Enstrümanları ve Performans Analizi" isimli tezi ile tamamladı. Afyon Kocatepe Üniversitesi'nde ders vermeye devam eden Canbaz, aynı üniversitenin işletme bölümünde İslamî finans konulu doktorasına devam etmektedir. İlgi ve uzmanlık alanı olan katılım bankacılığı ve İslamî finans konularında akademik çalışmalarını sürdüren Canbaz'ın farklı dergilerde makaleleri ve bildiri çalışmaları bulunmaktadır.

M. Kemalettin Çonkar

Çonkar, lisansını Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler fakültesinde, yüksek lisansını Boğaziçi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bölümü'nde tamamlamıştır. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Muhasebe ve Finansman Ana Bilim Dalı'nda doktorasını almıştır. Muhasebe ve finansman konuları ile ilgilenen Çonkar'ın şimdiye kadar yayınlanmış birçok kitabı ve makalesi bulunmaktadır. Yayınlanan kitapları arasında Genel Muhasebe ve İTO yayınlarından çıkan *Risk Sermayesi Finansman Yöntemi*

eserleri bulunmaktadır. Finans alanında ise “Faizsiz bankacılığın Türkiye Uygulaması: Özel Finans Kurumları” ve “Kâr Ortaklığı Esaslı Kredi Ve Risk Sermayesi Finansman Yöntemi” gibi makale çalışmaları yer almaktadır. Hâlen Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi İşletme Bölümü’nde profesör olarak çalışmalarına devam etmektedir.

Abdullah Durmuş

Lisans eğitimini Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde yapan Durmuş, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde İslam Hukuku Ana Bilim Dalı’nda yüksek lisansını ve doktorasını tamamladı. Hâlen İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde İslam Hukuku ve aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde İslam İktisadı ve Finansı Ana Bilim Dallarında öğretim üyeliği yapmaktadır. Çalışmaları İslam iktisadı ve finansı ile İslam muamelat hukukunun çeşitli meseleleri üzerinde yoğunlaşmıştır. *Fikhî Açıdan Günümüz Para Mübadelesi İşlemleri* (İsam Yayınları, İstanbul, 2009), *İlk Dönem Hanefî Usulcülerinden Debûsî’ye Göre Naslar Dışındaki Şer’î Deliller* (İstanbul 2009), *İslam Hukuku Açısından Yatırım Fonları* (İstanbul 2016) başlıca telif eserleridir. Yazar, Serahsî’nin, el-Meb-sût ve el-Adevî’nin, *Muhtasar Fethu’l-Bârî li İbn Hacer el-Askalânî* adlı klasik eserlerin çeviri heyetinde bulunarak bu kitapların çeşitli bölümlerini Arapçadan Türkçeye kazandırmıştır.

Ekrem Erdem

Yüksek lisansını İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi İktisat Bölümü’nden “iktisat” alanında tamamlayan Erdem, aynı fakültede doktora eğitimi sırasında Rensselaer Polytechnic Institute’den (Troy, New York) Yönetim Ekonomisi alanında doktora eğitimini tamamladı. 1988 yılında araştırma görevlisi olarak akademik hayatına başladığı Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü’nde 2002 yılında ise profesör olarak atandı. Hâlen Erciyes Üniversitesi bünyesinde faaliyet gösteren Afrika Araştırma Merkezi Müdürlüğü, İktisat Politikası Ana Bilim Dalı Başkanlığı, Üniversitelerarası Kurul Üyeliği ile birlikte TOBB Danışmanlığı görevlerini yürütmektedir. Uzun yıllardır lisans ve lisansüstü düzeylerde makroiktisat, mikroiktisat, para ve banka, para politikası, Türkiye ekonomisi, yönetim ekonomisi ile İslamî bankacılık ve finans gibi dersler vermektedir. Ağırlıklı olarak para ve finans, büyüme, istihdam ve İslam iktisadı ile Türkiye ekonomisi alanlarında olmak üzere; 53’ü kitap veya ki-

tap bölümü, 72'si makale, 136'sı bilimsel tebliğ, 30 kadarı proje bazlı çalışma olmak üzere 300'ün üzerinde bilimsel yayın faaliyetinde bulunmuştur.

H. Mehmet Günay

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi mezunu Günay, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Hukuku Bilim Dalı'nda; "Cemallettin el-Kasimi ve Fıkhi Görüşleri" adlı teziyle yüksek lisansını (1991), "İslam Hukukunda Kamu Malları" başlıklı teziyle doktorasını (1997) tamamladı. 1993 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde göreve başlayan Günay, 2009'da da profesör unvanını aldı. İslam hukuku, İslam ekonomisi ve Bulgaristan Türklerinin dinî yönetimi ve kurumları konularında kitap ve makale formatında birçok bilimsel yayını bulunmaktadır.

Hichem Hamza

Hamza, Kral Abdülaziz Üniversitesi İslam Ekonomisi Enstitüsü'nde (IEI) Parasal İktisat ve İslami Bankacılık'ta doçent ve araştırmacı olarak çalışmaktadır. Fransa Clermont-Ferrand Ekonomi ve Yönetimi Üniversitesi'nden Ekonomi dalında doktora derecesine sahiptir. Hamza, IEI'ye katılmadan önce Ecole Supérieure de Commerce de Tunis'ta doçent olarak görev yapmıştır. Yayınları ve araştırma alanları; İslami bankacılık, para sistemi, merkez bankacılığı ve finansal krizlerle ilgilidir. Çalışmaları *Studies in Economics and Finance, International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management, Journal of Islamic Accounting and Business Research, Borsa Istanbul Review* dergilerinde yayınlanmıştır.

Khoutem Ben Jedidia

Tunus Sfax Üniversitesi'nde lisans eğitimini ekonomi bölümünde bitiren Ben Jedidia, yüksek lisans ve doktora eğitimini Lumière of Lyon II Üniversitesinde finans ve bankacılık üzerine tamamlamıştır. 2004'ten bu yana Yüksek Muhasebe ve Girişimcilik İdaresi Enstitüsü (ISCAE) öğretim görevlisi olarak çalışmaktadır. İngilizce ve Fransızca olarak birçok makalesi bulunan Ben Jedidia, finansal aracılık, İslam iktisadı ve finansal kalkınma ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

M. Fahim Khan

Khan, Boston Üniversitesi iktisat alanında yüksek lisansını ve doktorasını tamamladıktan sonra 1988'den itibaren İslam Araştırma ve Eğitim Enstitüsü'nde (IRTI) İslam ekonomisi, ekonomik iş birliği ve kalkınma

bölümü gibi çeşitli konularla ilgili araştırma bölümlerinde görev almıştır. Ekonomi ve Uluslararası İslam Üniversitesi İktisat Bölümü profesörü olduktan sonra da Planlama Bakanlığı'nda başkan yardımcılığı görevini üstlendi. Ayrıca finansal sistemin (şeriata uygunluğu) dönüştürülmesi hakkında danışman olarak Pakistan Devlet Bankası heyetinde bir yıl danışmanlık yaptı. Alanda 12 kitabı ve hakemli uluslararası dergilerde yayınlanmış çeşitli makalelerinin yanı sıra çok sayıda konferans bildirisi, çalışma raporu ve politika yazıları bulunmaktadır.

Kadir Kızıltepe

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nden (İLİTAM) mezun Kızıltepe, Sakarya İl Müftülüğü Hac ve Umre İşleri Şube Müdürü olarak atandı. Diyanet İşleri Başkanlığı Personelinin Faiz Hassasiyeti (Sakarya Örneği) konusu ile 2017 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Ekonomisi ve Finansı Anabilim Dalı'nda yüksek lisansını tamamladı.

Muhammad Azeem Qureshi

Muhammed Azeem Qureshi, Oslo Metropolitan Üniversitesi İşletme bölümünde finans profesörüdür. Doktorasını Bergen Norveç Üniversitesi'nde sistem dinamikleri üzerine tamamladı. Kariyerine 1990 yılında Pakistan'da yatırım bankacısı olarak başladı. Bankacılık sektörünün ardından 1997'de Pakistan'da akademiye katıldı. 2009'da finans ve uluslararası finans, muhasebe dersleri vermek üzere Norveç'e gitti. Qureshi'nin çalışma alanları arasında kurumsal finans, sosyal ekonomi, İslamî bankacılık ve finans bulunmaktadır.

Fatih Yardımcıoğlu

Karadeniz Teknik Üniversitesi Maliye Bölümü'nden mezun olan Yardımcıoğlu, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Maliye Ana Bilim Dalı'ndaki yüksek lisans programını, "Performans Esaslı Bütçeleme Sistemi ve Türkiye'de Uygulanabilirliği" başlıklı tezi ile tamamladı. 2006 yılında aynı üniversitenin iktisat anabilim dalında doktora eğitimi süresinde 2010-2012 yılları arasında İngiltere, Durham Üniversitesi Business School'da doktora araştırması kapsamında bulundu. Doktora derecesini "Eğitim Harcamaları, Ekonomik Büyüme ve Gelir Dağılımı İlişkisi" başlıklı tezi ile alan Yardımcıoğlu'nun akademik çalışmaları arasında eğitim ekonomisi, mali iktisat, maliye teorisi, maliye politikası bulunmaktadır.

İçindekiler

Sunuş

1. Kur'an'da Ribâ (Faiz) Ayetlerinin Kademeli Nüzulü ve Üslûbu: İslam'ın Ticaret, İnfak ve Finans Sistemi Üzerinden Bir İnceleme 1
Ekrem Erdem
2. Faizin Tanımı Meselesi 53
Servet Bayındır
3. Faiz Oranına Dayalı Finans: Bir Ekonomik Verimsizlik Kaynağı 69
Mabid Ali Al-Jarhi
4. Limon ve Sigara Piyasaları: Piyasa Başarısızlığına Yönelik İslamî Bir Yaklaşım ve Faizin Ekonomiden Çıkarılmasına Dair Bir Ders 85
M. Fahim Khan
5. Rakip Ekonomik Sistemlerin Faiz Teorilerine Yönelik İslamî Bir Eleştiri 111
Muhammed Iqbal Anjum

6. İki Bağlam, İki Model, İki Ürün: Daha İyi Bir Dünya İçin Faizsiz Çözümler <i>Muhammad Azeem Qureshi</i>	149
7. İslamî Bir Bakış Açısıyla Paranın Zaman Değeri Ve Zaman Tercihi <i>Hichem Hamza, Khoutem Ben Jedidia</i>	163
8. Yatırımcılara Faizle Borçlanmaya Alternatif İslamî Bir Yöntem: Kitle Fonlaması <i>Muhammet Fatih Canbaz, M. Kemalettin Çonkar</i>	189
9. Faizsiz Finans Yöntemlerinden Murâbahanın Faizle İlişkisi <i>H. Mehmet Günay</i>	215
10. Faiz, Piyasa, Hayırseverlik ve Verimlilik: İslamî Bir Yaklaşım <i>Toseef Azid, Osamah Al Rawashdeh ve Muhammad Azeem Qureshi</i>	251
11. Diyanet Personelinin Faiz Hassasiyeti Üzerine Bir Araştırma <i>Kadir Kızıltepe, Fatih Yardımcıoğlu</i>	277
12. Faizli Bir Bankanın Faizsiz Bankaya Dönüştürülmesi Meselesinin İslam Hukuku Açısından Tahlili <i>Abdullah Durmuş</i>	335
Dizin	349

Sunuş

Kur'an'da ve hadis literatüründe ribâ olarak adlandırılan şey(ler) in katiyetle yasaklanmış olduğu konusunda Müslümanların aksi yönde görüş serdetmelerine tarih boyunca pek rastlanmamıştır zira yasak ifadeleri çok nettir. Aksine tartışmaların ana eksenini şunlar oluşturmaktadır; ribânın tanımı, türleri, yasağın hikmeti ve kapsamı, günümüzdeki modern finans uygulamalarının ribâ yasağı açısından değerlendirilmesi, mevcut İslamî finasta ribânın yeri ve ribâ içermeyen alternatif finansal ürünlerin nasıl geliştirileceği.

Fıkıh literatürünün ilk ortaya çıkmaya başladığı 8. yüzyıldan bugüne değin ribâ hakkındaki tüm görüşleri değerlendirmeye tabi tutup detaylı bir sınıflandırma yapmamız mümkün olmamakla birlikte konuya dair vâkif olabildiğimiz literatürden hareketle ana temayülleri şöyle sınıflandırabiliriz:

1. Ribâ şüphesi olan şeylere dahi temkinli duran *ihtiyat yanlıları*,
2. Ribâ yasağını modern faizli araç ve kurumlar için yeniden değerlendirmeye tabi tutmak isteyen *reformcular* (bu kelimeyi *a priori* olumlu bir çağrışımla kullanmıyorum),

3. Ribâ yasağının abartıldığını ve bunun da bir çeşit irrasyonelliğe yol açtığını savunan *kuşkucular*.

Bu noktada her bir gruba hangi yüzdelikte ya da ağırlıkta kişi ve kurumun denk geldiğini belirtmek elbette ki çok zor. Lakin şurası muhakkak ki konuyla ilgili fikir serdedenler arasında her bir gruba dâhil olan bilindik isimlere denk gelmek mümkün. Örneğin; günümüzdeki banka faizini ribâ yasağından ayırmaya çalışan ve bu amaçla *Riba and Interest (Ribâ ve Faiz)* isimli bir makale kaleme alan Fazlurrahman (1964) ve Kur'an'daki ribâ yasağının yalnızca modern tabirle bileşik faizde ortaya çıktığını iddia eden Reşid Rızâ, ikinci grubun bilindik isimleri olarak zikredilebilir. Tarih boyunca ribâ yasağının tam anlamıyla hiç uygulanmadığı, bunun uygulanmasına yönelik tutumun da gelişmeyi engellediği görüşüne sahip olan Timur Kuran son gruba örnek gösterilebilir iken birinci gruba dâhil olabilecek pek çok ismi zikretmek mümkündür.

Yine de bu, ribâ hakkında birinci grupta yer alınmasının özellikle günümüzdeki yeni uygulamalar açısından ribânın varlığını ve içeriğini tartışmayı engellediği anlamına gelmemektedir. Bilakis günümüzdeki pek çok gelişme, pergel misali bir ayağını sağlamca belirli sabitelere dayarken diğer ayağını olabildiğince geniş açan bir duruşla yapı ve olayların incelenmesini gerektirmektedir. Bu tür bir bakışı, günümüzü es geçmeyen ihtiyatlı bir bakış açısı olarak tanımlamak yerinde olacaktır.

İşte bu tarz bir bakış açısından hareketle yola çıkarak İslam İktisadı Araştırma Merkezi (İKAM), İlmi Etüdler Derneği (İLEM), Türkiye İktisadi Girişim ve İş Ahlakı Derneği (İGİAD) ve Sakarya Üniversitesi İslam Ekonomisi ve Finansı Uygulama ve Araştırma Merkezi'nin (İSEFAM) iş birliğinde düzenlenen 5. İslam İktisadı Atölyesi 1 -2 Nisan 2017 tarihlerinde Sakarya'da "İslam İktisadı Perspektifinden Faiz" başlığı ile gerçekleştirilmiştir. Elinizde bulunan bu kitap, ilgili atölyede

sunulan bildirilerin müzakereler ile geliştirilmiş hâllerini ve konu bağlamında daha sonra eklenen çalışmaları içermektedir. Bu bağlamda kitapta, kavramdan uygulamaya faizin birçok açıdan incelendiği makaleler yer almaktadır. Söz konusu metinler genelden özele şu gibi konularla ilgilidir; Kur'an-ı Kerim'de ribâ ayetlerinin kademeli nüzulü, faizin eylemsel ve sonuç odaklı tanımlanması önerisi, literatürdeki faiz teorilerinin mukayesesi, literatürde faizle ilintili olarak en sık anılan teori olan paranın zaman değerinin İslamî açıdan değerlendirilmesi, alternatif bir bakış açısıyla faizi bir piyasa aksaklığı olarak açıklayan bir görüş ortaya konması, günümüz İslam finansındaki murâbaha (kâr artı satış) ve faiz ilişkisi, kitle fonlamasından (*crowd-funding*) hareketle faizsiz yatırım ürünleri geliştirme önerisi.

Bu kitabın ortaya çıkışı kuşkusuz atölye çalışmasının ilk planlanma aşamasıyla başlamakta ve isimlerini burada sayamadığımız birçok kişinin çok değerli emeklerini ihtiva etmektedir. Bu manada, hepsine müteşekkirimiz. Ayrıca, kitaba değerli çalışmalarıyla katkıda bulunan kıymetli yazarlarımız başta olmak üzere, kitabın hazırlık sürecinde büyük bir titizlikle metinlerin son hâllerini inceleyen ve yayıma hazırlayan Merve Akkuş Güvendi'ye özel bir teşekkürü borç biliriz.

Umarız ki elinizdeki bu kitap, kavramdan uygulamaya faize dair akademisyen, öğrenci ve uygulayıcılara bir nebze olsun katkı sağlama amacını gerçekleştirebilsin.

Taha Eğri
Zeyneb Hafsa Orhan
İstanbul, 2018